

dr hab. Szymon Musioł

Poznań, 06.11.2024 r.

Akademia Muzyczna im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu

smusiol@amuz.edu.pl

RECENZJA PRACY DOKTORSKIEJ PANA MGRA DOMINIKA WIZJANA

Zlecniodawca recenzji:

Akademia Sztuki w Szczecinie, pismo z dnia 30.09.2024 roku.

Dotyczy:

powołania mojej osoby na recenzenta w przewodzie doktorskim mgra Dominika Wizjana oraz sporządzenia recenzji dzieła stanowiącego płytę: *Suites for Two Pianos* Sergiusza Rachmaninowa oraz opisu dzieła: *Urzeczywistnienie idei współtworzenia interpretacji w duecie fortepianowym na przykładzie Fantaisie-Tableaux op. 5 oraz Suity op. 17 Sergiusza Rachmaninowa*, zgodnie z uchwałą nr 1 z posiedzenia członków Komisji Doktorskiej z dnia 30.09.2024, powołanej przez Radę Dyscypliny Sztuki Muzyczne Akademii Sztuki w Szczecinie, zgodnie z uchwałą nr 3/I/2024 posiedzenia z dnia 26.09.2024 roku, zgodnie z Ustawą z dnia 20 lipca 2018 r. poz. 1668, art. 190 pkt. 2, 3.

OCENA PRACY DOKTORSKIEJ

Praca doktorska mgra Dominika Wizjana pt.: *Urzeczywistnienie idei współtworzenia interpretacji w duecie fortepianowym na przykładzie Fantaisie-Tableaux op. 5 oraz Suity op. 17 Sergiusza Rachmaninowa* składa się z dzieła artystycznego – utworów zarejestrowanych na nośniku CD, a także pracy pisemnej będącej opisem dzieła. Nagranie zostało także udostępnione do odsłuchu na platformie Spotify i YouTube. Dzieło wspólnie z Doktorantem współtworzy pianistka Marianna Shirinyan. Promotorem doktoratu jest prof. dr hab. Bogusław Rottermund. Nagrania dokonano w dniach 19, 20, 22 lutego 2021 roku w Sali Koncertowej Det Kongelige Danske Musikkonservatorium w Kopenhadze na fortepianach marki Steinway & Sons (modele D). Reżyserami dźwięku byli Federico Mattioli i Marco Pomelli. Płyta CD została wydana przez firmę Orchid Classics 20.05.2022 roku.

Ocena dzieła koncentruje się na interpretacji mgra Dominika Wizjana, lecz – ze względu na specyfikę kategorii „duety fortepianowe” – nie sposób analizować jej w oderwaniu od całości wykonania. Biorąc pod uwagę charakter i fakturę przedstawionych utworów, moja recenzja przybierze formę ogólnego spojrzenia na prezentację jako całość. Trudno byłoby bowiem oddzielić partię fortepianową realizowaną przez Pana Dominika Wizjana od tego, co prezentuje Pani Marianna Shirinyan. Taka analiza byłaby niekompletna, a w niektórych aspektach wręcz niemożliwa. Ujmując sprawę nieco inaczej, jeśli uwagę recenzenta skupiłaby partia tylko jednego fortepianu – już sam ten fakt w pewnym sensie dyskwalifikowałby całe przedsięwzięcie z uwagi na istotowo dialogowy charakter samej muzyki.

Nagranie obu dzieł tj. *Fantaisie-Tableaux* op. 5 oraz *Suity* op. 17 Sergiusza Rachmaninowa przez pianistów: Dominika Wizjana i Mariannę Shirinyan ujmuje wycuciem stylu, precyzją wykonawczą oraz siłą artystycznego przekazu – zarówno w ujęciu całościowym, jak i poszczególnych elementów składowych utworów.

W I części *Fantaisie-Tableaux* op. 5 – *Barkaroli* trafnie został uchwycony nastrój, pełen subtelnych nawiązań do tematyki miłosnej. Muzycy ukazują rozległe płaszczyzny melodyczne z wielką wrażliwością, tworząc płynną narrację. Linie melodyczne i akompaniament przejmują naprzemiennie oboje pianiści – realizujący partię pierwszego i drugiego fortepianu – co wymaga doskonałego wycucia i umiejętności współpracy. Efekt ten w nagraniu wypada bardzo harmonijnie, tworząc *quasi* dialog miłosny między głosami, przywodząc na myśl parę kochanków, których rozmowa rozwija się w dźwiękowych przestrzeniach. Zrealizowanie dynamiki *pp* i *ppp* zasługuje na uznanie – tak delikatne brzmienie wymaga od wykonawców pełnej kontroli nad instrumentem, w wyobraźni słuchacza stwarzając aurę intymności i tajemniczości. Dobre wrażenie sprawia także wykonanie jedynej w tej części kulminacji. W nagraniu ten moment jest wyraźnie wyodrębniony, lecz nienadmiernie dramatyczny, dzięki czemu wykonawcy nie zakłócili spójnego nastroju delikatnej ekspresji miłosnej. Taka realizacja tego jakże istotnego fragmentu uwypukla kulminację, ale jednocześnie harmonijnie włącza ją w przebieg całej *Barkaroli*. Warto także zwrócić uwagę na umiejętne oddanie elementów programowych. Akompaniament, który swoją strukturą melodyczno-rytmiczną subtelnie nawiązuje do ruchu fal i kołysania gondoli, nadaje nagraniu hipnotycznego, niemal sennego charakteru. Pianiści w sposób świadomy opanowali nie tylko wymagające technicznie elementy, ale także stworzyli nastrój, który Rachmaninow tak mistrzowsko nakreślił w tej części utworu.

Druga części fantazji, będąca obrazem zatytułowanym *Noc... Miłość* wyróżnia się bogactwem elementów ilustracyjnych. Pianiści wykorzystują struktury melodyczno-rytmiczne,

które przywołują skojarzenia z dźwiękami natury, ożywiając tym samym muzykę i nadając jej niemalże malarski wyraz. Są to motywy naśladowujące śpiew słowika, ale także delikatne, rozłożone akordy w dynamice *ppp*, które przywodzą na myśl szum wiatru, wprowadzając do interpretacji powiew tajemniczości towarzyszący nocnej scenerii. Z wyczuciem prowadzony jest dialog pomiędzy partiami pierwszego i drugiego fortepianu. Pianiści zręcznie wymieniają się motywami, tworząc dialog przypominający rozmowę dwojga zakochanych. Udaje im się również uzyskać dyscyplinę rytmiczną oraz równowagę dynamiczną w taki sposób, że poszczególne motywy są wyraźnie słyszalne i płynnie przechodzą z jednego fortepianu do drugiego. Takie zespolenie brzmienia sprawia, że muzyka uzyskuje niemal narracyjny charakter. Warta uwagi jest wykonana w dynamice *ff/fff* kulminacja, która jest dość krótka, ale niezwykle wymagająca pod względem technicznym i interpretacyjnym. W tym fragmencie utworu pianiści skutecznie oddają dramatyczną intensywność, utrzymując napięcie, jednocześnie zachowując pełną kontrolę nad dźwiękiem, co pozwala uniknąć niepożądanego chaosu. Kulminacja ta stanowi kontrastowy punkt w stosunku do charakteru całej części, oddając chwilową eksplozję emocji, która jednak idealnie wkomponowuje się w cały obraz.

Wykonanie trzeciej części *Fantaisie-Tableaux* op. 5 zatytułowanej *Lzy* oddaje żałobny, pełen melancholii charakter tej kompozycji. Pianiści z wyczuciem podchodzą do tego delikatnego tematu, tworząc sugestywną atmosferę refleksji i smutku. Jednym z najważniejszych elementów, który moim zdaniem zasługuje na podkreślenie, jest wykonanie motywu przewodniego – „leż-dzwonów”. Występuje on w partii otwierającej granej przez pierwszy fortepian, a jego wielokrotne powtarzanie buduje intensywną, pełną emocji narrację. Pianiści umiejętnie kształtują ten motyw, wydobywając jego pełną ekspresję i wprowadzając słuchacza w stan kontemplacji. Motyw ten, poprzez modyfikację rytmiczną, imituje szloch, co stanowi jeden z najciekawszych pomysłów interpretacyjnych. Szczególnego charakteru nadaje tej części również wykonanie jej w odpowiednim tempie, w tym przypadku *Largo di molto*, a także precyzyjne wykonywanie powtarzających się rytmów punktowanych, które jeszcze dobitniej podkreślają żałobny charakter całego utworu. Powtarzające się struktury melodyczno-rytmiczne wzmacniają atmosferę niekończącego się smutku, a ich precyzyjna realizacja dodaje kompozycji hipnotyzującej siły wyrazu. Warto zwrócić uwagę na sposób, w jaki została zrealizowana przez muzyków kulminacja tej części. Pomimo jednakowej rytmizacji, wykonawcy prezentują dwie odrębne linie melodyczne, które tworzą delikatne przesunięcie kulminacji między partiami obu fortepianów. Ta subtelna niesynchroniczność jest jednym z najważniejszych aspektów technicznych tej części i wymaga od wykonawców perfekcyjnego poczucia czasu oraz wyczucia współbrzmienia. Pianiści – pomimo, że punkt kulminacyjny jest

przesunięty o kilka miar – zachowują spójność i przejrzystość dźwiękową, co potęguje dramatyzm kompozycji i sprawia, że „łzy” w ich wykonaniu wywołują jeszcze większe poruszenie. Interpretacja trzeciej części op. 5 świadczy o zrozumieniu przez pianistów bogatej symboliki utworu. Całość nagrania utrzymana jest w żałobnym, introspektywnym klimacie, pozostawiając słuchacza w uczuciu głębokiej zadumy.

Czwarta, ostatnia część zatytułowana *Wielkanoc* nawiązuje do dźwięku cerkiewnych dzwonów i odzwierciedla odrodzenie oraz radość z okazji zmartwychwstania Chrystusa. Na uwagę zasługuje realizacja nieustannie powtarzanego motywu dzwonów – motywu melodyczno-rytmicznego, który stanowi fundament całej kompozycji. Pianisci przydają mu wyrazowej głębi i różnorodności wykorzystując bogactwo barw fortepianu wynikające ze zróżnicowania rejestrów, artykulacji oraz faktury. Dzięki temu każdy powrót motywu dzwonów jest jedyny w swoim rodzaju, ale jednocześnie wciąż zakorzeniony w pierwotnym, uroczystym charakterze. Szczególnie imponujące jest wykonanie motywu hymnu *Chrystus zmartwychwstał*, który pianisci przedstawiają z pełnym poszanowaniem sakralnego wymiaru tej melodii. W ich interpretacji hymn brzmi donośnie, dostojnie, stanowiąc kulminacyjny punkt tej części. Wyczucie proporcji między motywem dzwonów a hymnem świadczy o dużej świadomości artystycznej wykonawców, którzy umiejętnie prowadzą narrację muzyczną, tworząc balans między symboliką dźwięków, a ich dźwiękową realizacją. Aspektem, który w sposób szczególny zwrócił moją uwagę, jest umiejętność operowania dużym wolumenem dynamicznym, rozciągającym się pomiędzy *ff*, a *ffff*, bez utraty klarowności brzmienia. W nagraniu pianisci nie tylko radzą sobie z głośnym, pełnym dźwiękiem, ale także potrafią utrzymać jego czystość i pełnię, co jest wyjątkowo trudne przy tak intensywnej dynamice. Rachmaninow nie zastosował tu oznaczeń *crescendo* ani *diminuendo*. Brak tych wskazówek wymaga od wykonawców ścisłej kontroli i wrażliwości na jednolitość brzmienia, co zostało tutaj w pełni osiągnięte.

Drugi utwór Sergiusza Rachmaninowa zarejestrowany na płycie to *Suita op. 17*. Gra pianistów charakteryzuje się tutaj dużą biegłością techniczną, a także zrozumieniem zarówno zapisu nutowego, jak i wzajemnej roli w duecie, co jest kluczowym czynnikiem współtworzenia interpretacji dzieła muzycznego.

Pierwsza część – *Introdukcja*, utrzymana jest w marszowym i triumfalnym charakterze. Imponować może niewątpliwie sposób, w jaki pianisci realizują zamysł kompozytora, precyzyjnie wykonując temat marcato i efektownie grając akordy. Marszowy rytm zostaje podkreślony dynamiczną artykulacją i solidnym wyważeniem akcentów, co wprowadza klarowność i pewność, nawet w momentach najbardziej rozbudowanej faktury. Słysząc tu

doskonałą synchronizację obu fortepianów. Jest to szczególnie istotne przy akordowych frazach, w których partnerzy muszą zbalansować brzmienie. Dzięki temu słuchacz nie traci ani na moment poczucia jedności formy. Pan Dominik Wizjan i Pani Marianna Shirinyan wyraźnie uwzględniają różnice dynamiczne i artykulacyjne. Ciekawym zabiegiem jest tutaj subtelne akcentowanie kontrastów między fragmentami tematycznymi i łącznikami – słyhać, że muzycy z uwagą podchodzą do proporcji między poszczególnymi segmentami formy. Świadomość wzajemnych ról daje się zauważyć w uzyskaniu jedności dźwiękowej przy równoczesnym zachowaniu wyrazistości partii prowadzących i akompaniujących. Gra pianistów jest dialogiem, który wymaga słuchania partnera i nieustannej kontroli dynamiki – zarówno w momentach wspólnego prowadzenia tematu, jak i kontrastujących motywów, w których jeden z pianistów wycofuje się nieco, pozwalając drugiemu na bardziej wyrazistą ekspresję. Dynamiczne przejścia (np. nagłe *subito pp* po mocno akcentowanych akordach) są wykonane z wyczuciem czasu muzycznego i precyzyjnym podejściem do frazowania. Krótkie „cezury” między poszczególnymi sekcjami brzmią naturalnie, skutecznie rozdzielając dźwięki i nadając im wyrazistych konturów.

Już od pierwszych dźwięków *Walca*, będącego drugim ogniwem kompozycji, można poczuć intensywne napięcie oraz bogactwo emocji, które wprowadzają słuchacza w świat muzyki Rachmaninowa. Część ta zagrana jest z lekkością i żywiołowością. Szczególnie dobre wrażenie sprawiają momenty synchronizacji przebiegów ósemkowych w partiach obu fortepianów, w których osiągnięcie tempa *Presto* i dynamiki *pp* dla wielu wykonawców jest wyzwaniem, a duet realizuje to zadania z biegłością. Kulminacyjne momenty, takie jak te w takcie 110, w których emocjonalne napięcie osiąga apogeum, również są wykonane z należytą energią i pieczołowitością. Uwagę przykuwa także płynność w prowadzeniu długich fraz melodycznych i towarzyszący im akompaniament, które w tej części suity przypadają naprzemiennie na partie pierwszego i drugiego fortepianu. Pianiści w doskonały sposób panują nad rozbudowanymi liniami melodycznymi, unikając fragmentaryczności, tworząc przestrzenny, ciągły przepływ muzyki, który idealnie wpisuje się w styl walca.

Nagranie trzeciej części zatytułowanej *Romans* oddaje pełen uczucia, liryczny charakter muzyki. Jest to jedyna wolna część *Suity*, utrzymana w tempie *Andantino*, co nadaje jej szczególnej miękkości i refleksyjności. Pianiści wyczuwają tę subtelność, a ich wykonanie przepełnione jest wrażliwością, co wprowadza słuchacza w świat delikatnych emocji i nastrojowego romantyzmu. Dzięki wielopłaszczyznowości wykonania słyszalne są wyraźnie różne warstwy dźwiękowe, które wzajemnie się uzupełniają. Pianiści radzą sobie z tym zadaniem z dużą precyzją, sprawiając, że każda linia melodyczna, nawet ta o charakterze

kontrapunktu, brzmi wyraziście, będąc jednocześnie integralną częścią całości. Kontrapunkt zresztą często pełni tu rolę równorzędną z tematami głównymi. Pianiści doskonale budują przestrzeń dźwiękową, nadając każdej frazie wyrazowej głębi i dynamiki. Ta dbałość o wielowymiarowość brzmienia wzbogaca artystyczną treść i wprowadza słuchacza w niezwykle intensywny muzyczny pejzaż. Każda fraza jest starannie prowadzona, z wyczuciem formy i narracji, świadcząc o zrozumieniu subtelного, miłosnego charakteru *Romansu*.

Tarantella będąca czwartą i ostatnią częścią *Suity* op. 17 Sergiusza Rachmaninowa przekonuje energią i wirtuozerią. Wykonawcy skutecznie oddają jej charakter — wirujący, ognisty, a jednocześnie precyzyjny — zachowując równowagę między żywiołowością a kontrolą gry. Jednym z najbardziej imponujących aspektów jest tempo *Presto*, które nadaje muzyce intensywności i pędu. Pianiści bezbłędnie radzą sobie z tym trudnym, ósemkowym ruchem rytmicznym, który nieustannie napędza utwór, nadając mu lekkości i tanecznego pulsu. Na uznanie zasługuje również umiejętność budowania licznych kulminacji. Wykonawcy z precyzją prowadzą słuchacza przez coraz większe narastania napięcia, które nadaje kompozycji dramaturgii i podkreśla jej wirtuozowski charakter. Kolejne kulminacje są doskonale osadzone w narracji muzycznej, a dzięki wyczuciu tempa i dynamiki każda z nich brzmi przekonująco i sugestywnie. Coda, utrzymana w pełnym wirtuozerii stylu, jest zwieńczeniem całego utworu, w którym pianiści prezentują techniczną biegłość i artystyczne wyczucie. To właśnie tutaj ich umiejętności ujawniają się w pełnej krasie, umożliwiając efektowne zakończenie, które wieńczy *Suitę* (i jednocześnie całą płytę) w pełnym temperamencie i energii stylu.

Drugą część pracy doktorskiej stanowi opis dzieła artystycznego, zawierający szczegółową analizę formalną i kontekst wykonawczy *Fantaisie-Tableaux* op. 5 oraz *Suity* op. 17 Sergiusza Rachmaninowa - utworów przeznaczonych na dwa fortepiany. Tekst wyróżnia się systematycznością i logiczną organizacją, a sposób, w jaki Doktorant przedstawia zagadnienia, jest czytelny i klarowny. W swojej pracy mgr Dominik Wizjan odpowiada na zadane pytania badawcze dotyczące struktury formalnej dzieł, podobieństw i różnic między nimi oraz relacji współbrzmienia pomiędzy partiami obu fortepianów. Doktorant dąży do zbadania wpływu współpracy pianistów na ostateczny kształt muzyczny utworów oraz do przedstawienia, jak wspólne decyzje w zakresie tempa, dynamiki i artykulacji kształtują współtworzenie interpretacji. Mgr Dominik Wizjan precyzyjnie analizuje oba utwory Rachmaninowa, podkreślając ich formalną i wykonawczą złożoność. Wykazuje dobrą znajomość warsztatu wykonawczego, szczegółowo omawiając kwestie techniczne, takie jak akcentowanie, dynamika, artykulacja i pedalizacja, co świadczy o zrozumieniu stylu Rachmaninowa oraz

intencji kompozytora. Pan Dominik Wizjan kładzie duży nacisk na rolę komunikacji i współpracy między pianistami, zaznaczając, że wzajemne relacje wykonawców są kluczowe dla realizacji zamysłu muzycznego – zwłaszcza w przypadku dzieł wymagających pełnej integracji obu partii fortepianowych. W tej kwestii oczekiwałbym wszelako nieco bardziej pogłębionej analizy i opisu, ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzi na pytanie w jaki sposób interakcje wykonawców kształtują interpretację i jak dialog między nimi ewoluuje w trakcie przygotowania i nagrania utworów. Zamiast skupiać się jedynie na technicznych aspektach współpracy, można by ująć ten proces jako zjawisko o charakterze twórczym i psychologicznym. Opisanie tej współpracy jako dynamicznego, wzajemnie wzbogacającego się procesu, w którym role nieustannie się przeplatają, a decyzje interpretacyjne są wspólnie kształtowane, nadałoby badaniom pełniejszego kształtu i pozwoliło jeszcze lepiej zrozumieć, w jaki sposób idea współtworzenia dzieła się urzeczywistnia.

KONKLUZJA

Praca doktorska mgra Dominika Wizjana wyróżnia się wysoką jakością zarówno w aspekcie wykonawczym (dzieło artystyczne), jak i merytorycznym (opis dzieła). Stanowi cenny wkład w badanie interpretacji muzycznej, prezentując szczegółową i systematyczną analizę dzieł Sergiusza Rachmaninowa na dwa fortepiany. Autor nie tylko precyzyjnie przedstawia formalne i wykonawcze złożoności utworów, ale także wykazuje zrozumienie interakcji pomiędzy pianistami. Praca doktorska mgra Dominika Wizjana z pewnością inspirować będzie dalsze rozważania nad współtworzeniem duetu fortepianowego i jego wpływu na ostateczny przekaz muzyczny.

Stwierdzam, że Doktorant wykazał się właściwą wiedzą teoretyczną oraz umiejętnościami do prowadzenia samodzielnej pracy artystycznej spełniając bez zastrzeżeń wymagania art. 187 ust. 1 i 2 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r.

Pracę doktorską mgra Dominika Wizjana przyjmuję.

